

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIŲ ĮSTAIGA

ATASKAITA DĖL SULAIKYTŲ ASMENŲ TEISIŲ PADĖTIES IGNALINOS RINKTINĖS PUŠKŲ UŽKARDOJE

2014-05-22 Nr. 2014/1-60(09)

Vilnius

I. BENDRA INFORMACIJA APIE PATIKRINIMĄ

1. Lietuvos Respublikos Seimas 2013-12-03 įstatymu Nr. XII-630 ratifikavo Konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą Fakultatyvų protokolą (toliau vadinama – Fakultatyvus protokolas) ir priėmė Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo (toliau vadinama – LRSKĮ) pakeitimus, pagal kuriuos Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaigai (toliau vadinama – Įstaiga) papildomai pavedė vykdyti nacionalinę kankinimų prevenciją laisvės apribojimo vietose¹ ir nuolat jose lankytis (2014-01-01 įsigaliojusios LRSKĮ 3 ir 19¹ straipsnių nuostatos).

2. Seimo kontrolieriams organizuojant jiems pavestą nacionalinės kankinimų prevencijos veiklą tai atlikti padeda įstaigos struktūrinis padalinys – Žmogaus teisių biuras (toliau vadinama – Biuras). Biuro patarėjai Kristina Brazevič ir Juras Taminskas bei vyriausioji specialistė Deimantė Karužienė, atlikdami jiems Seimo kontrolieriaus, Įstaigos vadovo Augustino Normanto pavestas užduotis, 2014-04-02 vertino sulaikytų asmenų teisių padėtį Ignalinos rinktinės Puškų užkardoje (toliau vadinama – Užkarda).

Pažymėtina, kad šio patikrinimo metu buvo bendrauta su Užkardos vadu Sauliumi Nekraševičiumi.

II. TAIKYTINOS TEISĖS AKTŲ NUOSTATOS

3. Sulaikytų asmenų teisių padėties Užkardoje teisinis reglamentavimas:

3.1. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas (toliau vadinama – ATPK).

Pagal ATPK 266 straipsnio 1 dalies 3 punktą, tarp organų (pareigūnų), turinčių teisę vykdyti administracinį sulaikymą, yra Valstybės sienos apsaugos tarnybos pareigūnai – už pasienio teisinio režimo taisyklių, pasienio kontrolės punktų veiklos taisyklių arba muitų taisyklių pažeidimus, už neteisėtą valstybės sienos perėjimą dėl neatsargumo, už nepaklusimą uniformuoto Valstybės sienos apsaugos tarnybos pareigūno teisėtam reikalavimui sustabdyti transporto priemonę.

¹ Laisvės apribojimo (atėmimo) vieta yra laikytina bet kuri valstybės jurisdikcijoje esanti ir kontroliuojama įstaiga, kurioje valdžios institucijai įsakius, paraginūs, sutikus ar pritarus asmenims yra arba gali būti apribota laisvė. Laisvės apribojimas reiškia bet kokį asmens sulaikymą ar įkalinimą, ar apgyvendinimą viešojoje ar privačioje laisvės apribojimo vietoje, kurios tam tikros teisminės, administracinės ar kitos valdžios institucijos įsakymu tam asmeniui neleidžiama savo noru palikti (Fakultatyvus protokolo 4 straipsnis).

Pagal ATPK 267 straipsnio 2 dalį, asmenys, traukiami administracinėn atsakomybėn už pasienio teisinio režimo taisyklių arba pasienio kontrolės punktų veiklos taisyklių pažeidimus, gali būti sulaikyti iki 3 valandų protokolui surašyti, o prireikus nustatyti asmenybę ir išaiškinti teisės pažeidimo aplinkybes, – iki 48 valandų.

3.2. Pasienio kontrolės punktų statinio paskirties bendrųjų reikalavimų taisyklės, patvirtintos Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos vado 2009-01-06 įsakymu Nr. 4-1 „Dėl pasienio kontrolės punktų statinio paskirties bendrųjų reikalavimų taisyklių patvirtinimo“ (toliau vadinama – Taisyklės).

Taisyklių 38 punkte yra numatyti reikalavimai laikino sulaikymo patalpoms (toliau vadinama – Patalpos), kuriuose, be kita ko, numatyta, kad:

- 1) bendras plotas – ne mažesnis kaip 5 kvadratiniai metrai;
- 2) dirbtinis apšvietimas – ne mažesnis kaip 100 liuksų (lx). Elektros instaliacija montuojama paslėptu būdu, lempa apsaugoma metalinėmis grotelėmis ar kitomis apsauginėmis priemonėmis;
- 3) turi būti apšildomos (šildymo įrenginiai montuojami statybinėse konstrukcijose) bei natūraliai arba mechaniškai vėdinamos;
- 4) turi būti galimybė nuolat stebėti uždarytų asmenų elgesį (vizualiai, per vaizdo kameras ar kitas priemones). Vaizdo stebėjimo kameros turi būti įrengiamos pačiose laikino sulaikymo patalpose ir integruotos su bendra stebėjimo sistema. Turi būti įrengti pasikalbėjimo įrenginiai su PKP budėtoju. Langų stiklai, vaizdo stebėjimo kameros ir šviestuvai turi būti antivandaliniai;
- 5) laikinai sulaikyti asmenys negalėtų pasinaudoti patalpose esamais įrengimais nepageidaujamiems veiksams atlikti;
- 6) baldai turi būti pritvirtinti prie grindų ar sienos;
- 7) durys turi būti metalinės arba grotuotos. Jos turi atsidaryti tik į išorinę pusę.

3.3. Reikalavimai naujai įrengiamoms laikino sulaikymo patalpoms ir Laikino sulaikymo patalpų naudojimo taisyklės, patvirtinti Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos vado 2013-07-11 įsakymu Nr. 4-373 „Dėl Valstybės sienos apsaugos tarnybos laikino sulaikymo patalpų įrengimo ir jų naudojimo taisyklių patvirtinimo“.

Pagal pirmiau nurodyto įsakymo 2 punktą, atliekant laikino sulaikymo patalpų einamąjį remontą, tarnybos rinktinių vadai įpareigoti taikyti šiuo įsakymu patvirtintus reikalavimus ir esamoms laikino sulaikymo patalpoms.

Laikino sulaikymo patalpa yra laikoma specialiai įrengta ir saugoma patalpa su atskiru įėjimu, skirta patalpinti laikinai sulaikytus asmenis, taip pat asmenis, kuriems taikomas administracinis sulaikymas, arba kitus asmenis, kurių atžvilgiu priimtas sprendimas pristatyti juos į tarnybines patalpas (Laikino sulaikymo patalpų naudojimo taisyklių 3 punktas).

III. TIKRINAMOS SRITYS IR NUSTATYTOS APLINKYBĖS

<p>DUOMENYS APIE UŽKARDOS PATALPAS</p>	<p>1. Kiek Patalpų yra Užkardoje?</p> <p>2. Kur yra įrengta Patalpa?</p> <p>3. Kiek Patalpoje yra įrengta laikino sulaikymo vietų ir koks Patalpos plotas?</p>	<p>1. Užkardoje yra 1 (viena) Patalpa.</p> <p>2. Patalpa yra įrengta Užkardos 1 (pirmajame) aukšte.</p> <p>3. Šioje Patalpoje, jei teisės aktai nedraudžia, galima patalpinti iki 5 asmenų, tačiau konkretus laikymo vietų skaičius nenustatytas (Užkardos pareigūnų pateikta informacija). Bendras patalpos plotas yra 8,5 m².</p>
---	--	--

	4. Ar Užkardos patalpos yra prieinamos asmenims su negalia?	4. Visos Užkardos patalpos nėra prieinamos asmenims su negalia.
SULAIKYTIEJI	5. Kiek sulaikytųjų (vyrų, moterų, nepilnamečių) laikyta patikrinimo metu Užkardoje ir (arba) Patalpoje? 6. Kiek laiko sulaikytieji vidutiniškai praleidžia Užkardoje? 7. Kiek vidutiniškai sulaikytojų vienu metu būna laikoma Patalpoje?	5. Patikrinimo metu Užkardoje ir (arba) Patalpoje asmenų nebuvo laikoma. Užkardoje yra žurnalas, kuriame registruojami visi asmenys, pristatyti į Užkardą. Tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad <i>Pristatytų į Užkardą asmenų apskaitos registre</i> nėra nurodomi sulaikymo Patalpoje faktas ir sulaikymo trukmė. 6. Užkardoje asmenys laikomi iki 3–5 (trijų–penkių) valandų (Užkardos pareigūnų pateikta informacija). 7. Užkardos vadas nurodė, kad įprastai Patalpoje laikoma iki 5 asmenų.
SAUGUMO PRIEMONĖS IR SAVIŽUDYBIŲ PREVENCIJA	8. Kiek ir kokių priemonių, užtikrinančių sulaikytųjų saugumą, taikoma Patalpoje? Ar Patalpoje naudojamos vaizdo stebėjimo kameros? Jei taip, tuomet ar užtikrinamas laikomų asmenų privatumas?	8. Prieš talpinant į Patalpą, sulaikytieji yra kruopščiai patikrinami, ar neturi su savimi draudžiamų daiktų. Patalpa įrengta taip, jog laikinai sulaikyti asmenys negalėtų pasinaudoti joje esamais įrengimais nepageidaujamiems veiksams atlikti (pritvirtinti baldai, langai su grotomis, metalinės durys). Patalpoje yra įrengtos 2 (dvi) vaizdo stebėjimo kameros, kurios, nepažeidžiant asmenų privatumo, taip pat padeda užtikrinti sulaikytojų saugumą. Vaizdo kamerų perduodamą vaizdą ištisą parą stebi darbuotojai, esantys budėtojų dalyje. Informacinė sistema vaizdo įrašus automatiškai saugo 1 (vieną) mėnesį. Pažymėtina, kad, prieš patenkant į Patalpą, nėra pateikiama informacija apie vykdomą vaizdo stebėjimą, kaip to reikalauja Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas. Patalpos duryse taip pat yra įrengtas mechanškai uždengiamas langas, per kurį pareigūnai gali stebėti sulaikytuosius. Pasikalbėjimo įrenginiai su budėtoju Patalpoje neįrengti, tačiau sulaikytieji gali išsikviesti pareigūnus pasibeldę į duris.

	<p>9. Ar moterys laikomos atskirai nuo vyrų, nepilnamečiai – atskirai nuo suaugusiųjų (išskyrus šeimas)?</p> <p>10. Ar yra pasitaikę, kad sulaikyti asmenys imtų save žaloti? Kokių priemonių būtų imamasi, jei sulaikytasis pradėtų save žaloti?</p>	<p>9. Taip, sulaikyti asmenys laikomi vadovaujantis galiojančiais teisės aktais.</p> <p>10. Užkardoje tokių atvejų nėra pasitaikę, tačiau, jei sulaikyti asmenys imtų save žaloti, Užkardos pareigūnai nedelsiant taikytų specialiąsias priemones (nutrauktų veiksmus, izoliuotų asmenį ir pan.) ir, jei būtų reikalinga, suteiktų pirmąją medicinos pagalbą arba, atsižvelgiant į sulaikytojo sveikatos būklę, kviestų greitąją medicinos pagalbą (Užkardos pareigūnų pateikta informacija).</p>
LAIKYMO IR HIGIENOS SĄLYGOS	<p>11. Ar Patalpoje yra pakankamas natūralus / dirbtinis apšvietimas?</p> <p>12. Kaip vėdinama Patalpa (natūralus, dirbtinis vėdinimas)?</p> <p>13. Ar Patalpa yra šildoma?</p> <p>14. Kas kiek laiko ir kaip Patalpa yra tvarkoma?</p> <p>15. Kokie baldai yra Patalpoje?</p> <p>16. Ar sulaikytiems sudarytos sąlygos naudotis tualetu?</p>	<p>12. Patalpoje yra langas, kuris iš išorės apsaugotas grotomis. Biuro darbuotojų nuomone, natūralus apšvietimas yra pakankamas. Be to, Patalpoje yra įrengtas dirbtinis apšvietimas, kuris, Biuro darbuotojų nuomone, taip pat yra tinkamas bei atitinka Taisyklių 38.2 punkto reikalavimus.</p> <p>12. Patalpoje veikia bendra vėdinimo sistema. Be to, Patalpoje esantis langas yra varstomas.</p> <p>13. Taip, pagrindiniai Patalpos šildymo įrenginiai yra sumontuoti grindų konstrukcijose ir valdomi iš budėtojų dalies. Patalpoje už vieno iš pritvirtintų suolų prie sienos yra įrengtas elektrinis šildymo prietaisas, kuris, esant reikalui, taip pat gali būti panaudotas Patalpai šildyti.</p> <p>14. Patalpą kasdien, o, esant reikalui ir dažniau, valo valytoja. Patikrinimo metu Patalpa buvo švari.</p> <p>15. Patalpoje yra 2 (du) pritvirtinti suolai.</p> <p>16. Patalpoje yra įrengtas sanitarinis mazgas, atskirtas 2,01 metrų aukščio pertvara ir turintis atskirą apšvietimą. Patikrinimo metu sanitariniame mazge</p>

	<p>17. Ar sulaikytiems asmenims yra duodama geriamojo vandens?</p> <p>18. Kada paskutinį kartą buvo atlikta Patalpos dezinfekcija, dezinfekcija ir deratizacija?</p>	<p>buvo būtinosios higienos priemonės (tualetinio popieriaus, unitazo valymo šepetys).</p> <p>17. Sulaikytieji gali nuolat naudotis iš gręžinio tiekiamu vandeniu, kadangi Patalpoje yra įrengta kriauklė. Patikrinimo metu ant kriauklės buvo pastatytos kelios vienkartinės stiklinės, virš kriauklės pritvirtintas skysto muilo indas, šalia kriauklės stovėjo šiukšlių dėžė.</p> <p>18. Patalpos dezinfekcija, dezinfekcija ir deratizacija nebuvo atlikta, kadangi nebuvo poreikio.</p>
SVEIKATOS PRIEŽIŪRA	<p>19. Ar Užkardoje yra medicinos punktas? Jei taip, ar jis turi leidimą-higienos pasą? Jei ne, tuomet kokios sveikatos priežiūros paslaugos prieinamos Patalpoje laikomiems asmenims?</p> <p>20. Ar Užkardoje yra pirmosios pagalbos vaistinėlė (-ės)?</p>	<p>19. Užkardos patalpose nėra medicinos punkto. Tačiau Užkardoje dirbantys pareigūnai yra išklause pirmosios medicinos pagalbos kursą ir gali sulaikytiesiems suteikti pirmąją medicinos pagalbą. Esant reikalui kviečiama greitoji medicinos pagalba bendruoju pagalbos telefonu. Jei greitoji medicinos pagalba negalėtų skubiai atvykti, yra galimybė patiems pareigūnams pristatyti sulaikytąjį į asmens sveikatos priežiūros įstaigą Ignalinoje (Užkardos pareigūnų pateikta informacija).</p> <p>20. Užkardoje yra 2 (dvi) pirmosios pagalbos vaistinėlės. Vienoje iš jų rasta medicinos pagalbos priemonių, kurių galiojimo laikas buvo pasibaigęs.</p>
ELGESYS SU SULAIKYTAIS ASMENIMIS	<p>21. Ar sulaikytieji per 2014 metus buvo ir (arba) yra pateikę skundų dėl netinkamo Užkardos darbuotojų elgesio?</p> <p>22. Ar per 2014 metus prieš sulaikytuosius Užkardoje buvo panaudotos specialiosios priemonės? Jei taip, kiek kartų ir kokiais pagrindais?</p>	<p>21. Sulaikytieji per 2014 metus nebuvo pateikę skundų dėl Užkardos darbuotojų netinkamo elgesio. Šalia budėtojų dalies esančiame žurnale (<i>Pristatytų į Puškų užkardą asmenų apskaitos registras Nr. 19.2</i>) įrašų dėl netinkamo pareigūnų elgesio per 2014 metus nerasta.</p> <p>22. Per 2014 metus specialiosios priemonės prieš sulaikytuosius Užkardoje nebuvo panaudotos.</p>

<p>KITOS SULAIKYTŲ ASMENŲ TEISĖS</p>	<p>23. Ar per 2014 metus buvo sulaikyta užsienio valstybių piliečių? Jei taip, ar jiems sudarytos sąlygos susisiekti su savo valstybių diplomatinėmis atstovybėmis ir (arba) konsulinėmis įstaigomis?</p> <p>24. Kaip ir kokios vertėjo paslaugos yra užtikrinamos sulaikytiesiems?</p> <p>25. Ar per 2014 metus buvo gauta užsienio piliečių prašymų dėl prieglobsčio suteikimo Lietuvos Respublikoje? Jeigu taip, tuomet kokių veiksmų Užkardos pareigūnai ėmėsi dėl šių asmenų prašymų?</p>	<p>23. 2014 metais buvo sulaikyti 7 užsienio valstybių piliečiai, tačiau nė vienas iš jų nebuvo pristatytas į Užkardą. Sulaikytiesiems užsienio šalių piliečiams yra sudarytos sąlygos susisiekti su jų valstybių diplomatinėmis atstovybėmis ir (arba) konsulinėmis įstaigomis, tačiau tokių prašymų nebuvo gauta.</p> <p>24. Užkardos pareigūnai dažniausiai sulaiko asmenis, kalbančius rusų kalbą. Šią kalbą moka patys Užkardos darbuotojai, todėl atskiro vertėjo paslaugų nereikia. Esant atvejui, kuomet su sulaikytu asmeniu nepavyktų susikalbėti dėl jo ir Užkardos darbuotojų užsienio kalbų žinių trūkumo, asmuo būtų pristatytas į Ignalinos rinktinės vadavietę, kur būtų pasitelkiami atitinkamą kalbą mokantys vertėjai (pagal su VŠĮ Visuomenės specialaus mokymo ir konsultavimo centru sudarytą sutartį).</p> <p>25. Tokių prašymų iš užsienio valstybių piliečių nebuvo gauta.</p>
<p>KITŲ INSTITUCIJŲ ATLIKTI PATIKRINIMAI</p>	<p>26. Ar Patalpoje buvo atlikta žmogaus teisių padėties stebėseną? Jei taip, ar buvo teikta rekomendacijų ir kiek jų pateikta? Kiek iš jų įgyvendinta?</p> <p>27. Kada Patalpoje paskutinį kartą buvo atliktas priešgaisrinės saugos patikrinimas?</p> <p>28. Kada Patalpose paskutinį kartą buvo atliktas visuomenės sveikatos centro patikrinimas?</p>	<p>26. Žmogaus teisių padėties stebėseną Patalpoje nebuvo atlikta (Užkardos pareigūnų pateikta informacija).</p> <p>27. Toks patikrinimas Užkardos administraciniame pastate (kartu ir Patalpoje) buvo atliktas 2013-08-27. Patikrinimą atliko Utenos apskrities gelbėjimo valdybos Ignalinos priešgaisrinė gelbėjimo tarnyba, kuri jokių trūkumų nenustatė ir jokių pastabų nepateikė.</p> <p>28. Visuomenės sveikatos centras Patalpoje nėra atlikęs valstybinės visuomenės sveikatos saugos kontrolės.</p>

IV. IŠVADOS

4. Apibendrinant patikrinimo metu nustatytas aplinkybes, susijusias su sulaikytų asmenų teisių padėtimi Užkardoje, atsižvelgiant į ataskaitos II ir III dalis, darytinos šios išvados:

4.1. Užkardoje įrengta 1 (viena) Patalpa, kuri iš esmės atitinka teisės aktuose jai keliamus reikalavimus, o patikrinimo metu nustatyti teisės aktų reikalavimų neatitikimai yra nežymūs;

4.2. sulaikytų asmenų uždarymas į Patalpą nėra fiksuojamas *Pristatytų į užkardą asmenų apskaitos registre*;

4.3. sulaikytiems asmenims užtikrinamos būtinosios paslaugos (priemonės, užtikrinančios sulaikytojų saugumą, sveikatos priežiūros paslaugos, kurias valstybė garantuoja sulaikytajam asmeniui, vertėjo paslaugos);

4.4. neįmanoma įvertinti Patalpos atitikimo visuomenės sveikatos saugos reikalavimams, kadangi nėra patvirtintas visuomenės sveikatos saugos reglamentas, kuris nustatytų atitinkamus reikalavimus Patalpai;

4.5. pagrindinis įėjimas į Užkardą ir Patalpa yra neprieinami asmenims su negalia.

V. REKOMENDACIJOS

5. Seimo kontrolierius, atsižvelgdamas į patikrinimo metu nustatytas aplinkybes ir vadovaudamasis LR SKĮ 19 straipsnio 1 dalies 14 punkto nuostatomis, Valstybės sienos apsaugos tarnybos vadui generolui Vainiui Butinui rekomenduoja imtis priemonių užtikrinti, kad:

5.1. Užkardos pareigūnams sulaikius asmenis ir juos patalpinant į Patalpą (jei priemonė taikyta), registracijos žurnaluose būtų nurodomi patalpinimo į Patalpą faktas, data ir laikas;

5.2. atitinkama informacija būtų pateikta laikantis Lietuvos Respublikos asmens duomenų apsaugos įstatymo reikalavimų, atsižvelgiant į tai, kad Patalpoje vykdomas vaizdo stebėjimas, tačiau nėra jokių apie stebėjimą įspėjančių užrašų;

5.3. pirmosios pagalbos vaistinėlėse esančių vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių galiojimo terminai nebūtų pasibaigę;

5.4. pagrindinis įėjimas į Užkardą ir Patalpa būtų pritaikyti asmenims su negalia.

Apie Seimo kontrolieriaus rekomendacijų nagrinėjimo rezultatus prašyčiau pranešti iki 2014-06-27.

Seimo kontrolierius, Įstaigos vadovas
Normantas

Augustinas